

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
**SİVİL TOPLUMLA
İ L İ Ő K İ L E R**
G E N E L M Ü D Ü R L Ü Ğ Ü

“Bu proje T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmektedir.”

Bu makale Anayasa Hukukçuları Derneği tarafından gerçekleştirilen “Cumhuriyet’in 100. Yılında Demokrasi Hafızasının Oluşturulması Projesi” kapsamında kaleme alınmıştır.

Dr. Ali HÜSEYNLİ

Türk Dünyası ve 15 Temmuz Darbe Girişimi

Azerbaycan Parlamentosu Hukuk Politikası ve Devlet Kuruculuğu Komitesi Başkanı olarak bendeniz fırsattan istifade, Türkiye'deki 15 Temmuz darbe girişimi, Türk dünyasının darbe girişimine derhâl karşılık vermesi, ülkenin meşru hükümetine sağlanan muazzam deste-ği, demokrasi ve halkın iradesi de dâhil olmak üzere Türk devleti hakkında birkaç kelam etmek istiyorum.

Yapılan araştırmalara göre, 1950'den beri 94'den fazla ülkede 200'ün üzerinde darbe tertip edilmiş ve bunların yaklaşık dörtte biri demokratik yollarla seçilmiş hükümetleri devirmiştir.

Bunlardan biri de 15 Temmuz 2016'da Türkiye'de, Türk ordusunun içindeki büyük bir subay grubuyla, çok sayıda memur ve iş dünyası, akademi ve medya temsilcisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Evvelki sunumlarda dinlediğimiz üzere, Türkiye'de darbeler tarihi eskiye dayanır. Osmanlı dönemindeki askerî müdahalelere ilaveten demokratik Türkiye'de meydana gelen 1960, 1971 ve 1980 darbeleriyle birlikte 1997 post-modern darbesinin birçok ortak ve ayırt edici özelliği bulunmaktadır.

Son dönem darbeleri, Türk sosyo-politik hayatına yönelik temel askerî müdahaleler olarak telakki edilebilir. 20. yüzyılda Türkiye'deki askerî darbeler genellikle siyasi kriz, ekono-mik durgunluğun meydana getirdiği sosyal kutuplaşmalarla birlikte derin finansal kriz dönemlerinde gerçekleşmiş ve böylelikle ülkenin toplumsal ve kolektif belleğinde kalıcı izler bırakarak, sosyo-politik krizin daha da derinleşmesine sebebiyet vermiştir.

Buna karşılık 15 Temmuz darbe girişimi, evvelki darbeleri sadece andırmakla kalabilir. Zira bu darbe girişimi seleflerinden, düzenlenme ve uygulanma biçimleri dâhil siyasi, sosyal ve ekonomik arka planı itibarıyla bir bütün olarak farklılık arz etmektedir.

Darbe girişiminden önce Türkiye Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) 14 yıllık iktidarında hayata geçirdiği birbirini izleyen başarılı reformları, demokratikleşme, insan hakları, refah, sivil toplum ve siyasi çeşitlilik gibi hayatın hemen hemen her alanında büyük gelişmelere damgasını vurmuştur. Güçlü makroekonomik yönetim ve sürdürülebilirlik göstergeleriyle birlikte gelen yüksek ekonomik büyüme, Türkiye'yi bölgesel bir aktörden, dünyanın 15. ekonomisi olarak yeni bir küresel güce dönüştürmüştür. Kişi başına düşen GSYH, 1.300 dolardan 10.000 dolara çıkmış ve ülke gelirleri 800 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye'nin meşru hükümetini, AK Parti'yi, devirmeyi amaçlayan 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin birçok hususiyeti bulunmaktadır. Bugün, son darbe girişiminin Türkiye'nin meşru hükümetini devirmeyi ve uyguladığı reformları tersine çevirmeyi planladığı muhakkaktır.

“Sekülerizmin askerî koruyucuları” tarafından Türkiye'de gerçekleştirilmiş evvelki darbelerle mukayese edildiğinde, 15 Temmuz darbe girişimi dışarıdan yönetilen radikal dinci cemaat üyeleri tarafından planlanıp uygulanmıştır ve demokratik olarak seçilmiş siyasi şahsiyetlerin yanında masum sivilleri de hedef almıştır.

15 Temmuz'da, “*Yurtta Sulh Konseyi*” himayesi altında hareket eden darbe yanlısı askerler, devlet televizyonu TRT'yi, Ankara'daki Genelkurmay Karargâhı'nı ve İstanbul'daki Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet köprülerinin yönetimini ele geçirmiştir. Eş zamanlı olarak Türk Hava Kuvvetlerine bağlı savaş uçakları ve helikopterler, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Başkanlık Kompleksi, Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT), Özel Kuvvetler Karargâhı, Emniyet Genel Müdürlüğü, AK Parti Genel Merkezi ve bazı televizyon kanallarına saldırı düzenlemişlerdir. Recep Tayyip Erdoğan'a suikast düzenlemek için kendisinin ailesi ile birlikte kaldığı Marmaris'teki otele özel kuvvetler timi gönderilmiştir. Darbe tertipçileri, Türkiye Cumhuriyeti'nin meşru Cumhurbaşkanı'nı infaz ederek demokratik yollarla seçilmiş hükümeti devirmeyi hedeflemişlerdir. Cumhurbaşkanı, hasbelkader bu girişimden kurtulmayı başarmıştır.

Evet, zayıf bir sosyo-ekonomik tabanla en acımasız ve kanlı 15 Temmuz darbe girişimi başarısız olmuş ve modern Türkiye'nin tarihindeki geçmiş darbelerle mukayese edildiğinde korkunç amaçlarına ulaşmayı başaramamıştır.

15 Temmuz'da Türk halkı, siyasi mensubiyet, milliyet, yaş, cinsiyet, etnisite ve din gözetmeksizin Türkiye'nin Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısı üzerine ülke genelinde sokaklara döküldü.

Ülkem Azerbaycan'da 1994'te bağımsızlığının ilk evrelerinde askerî darbe girişimi ile karşı karşıya kaldığında, merhum Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev de Azerbaycan halkını isyancılara karşı direnmeye çağırması ve halkının tam desteğini almıştır. Yüz binlerce Azeri, ülke çapında Azerbaycan liderinin çağrısına iştirak etmiş ve darbe girişimine direnmek ve meşru devlet otoritesini desteklemek için Başkanlık Dairesinin önünde toplanmıştır.

15 Temmuz gecesi Türk halkı, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın çağrısına iştirak ederek tarihî bir seçim yapmış ve demokrasi, hukukun üstünlüğü, istikrar ve gelişimi, Türkiye'de demokrasinin sonunu getirecek olan askerî rejime tercih etmiştir. Milyonlarca cesur Türk erkeği ve kadını, çıplak elleriyle, omuz omuza, el ele, kesin olarak Türkiye'nin demokratik değerlerine ve devlet geleneğine olan bağlılığını kanıtlamak ve Türkiye'nin meşru hükümetini korumak için silahlı askerlerin, tankların ve jetlerin üzerine yürümüştür.

Ancak ne kadar üzücüdür ki, Türkiye'de darbeler tarihinin gelmiş geçmiş en kanlı askerî darbe girişimi, 250 masum insanın zamansız ölümüne ve binlercesinin yaralanmasına neden olmuştur.

Bu zor günlerde Türk dünyası da sessiz kalamamıştır. Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan ve Kırgızistan gibi Türkçenin konuşulduğu ülkeler darbe girişimine derhâl tepki göstererek bunu, Türk devleti, halkı ve meşru hükümetine karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirmişlerdir.

Nitekim Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev, Türkiye'deki darbe girişimini şiddetle kınayan ve Türk halkı, devleti ve demokratik yollarla seçilmiş meşru yönetimine yönelik Azerbaycan halkının güçlü desteğini ifade eden, Türkçenin konuşulduğu ilk ülke lideri olmuştur.

Mevkidaşı Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a gönderdiği resmi mektubunda, darbe girişimini Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve demokrasisine karşı işlenmiş bir suç olarak değerlendirip, darbe girişimini önlemeye çalışırken hayatını kaybedenlerin ailelerine içten taziyelerini sunmuş ve yarahlara da acil şifalar dilemiştir.

Bugün, geriye dönüp baktığımızda ve geleceği değerlendirdiğimizde kesin olarak söyleyebiliriz ki, 15 Temmuz millî iradenin zaferi ve Türk demokrasisinin güçlendirilmesidir. Aynı zamanda kuşkusuz ki başarısız darbe girişimi, Türkiye'nin uzun askerî darbeler listesinde, şiddete dayalı olmayan şanlı direnişin ve darbeye karşı zaferin bir timsali olarak kalacaktır.

Darbe girişimine karşı millî direniş bir kez daha göstermiştir ki Türkiye'de askerî darbelere artık yer yoktur ve darbe sayfası ebediyen kapanmıştır.

Son olarak, bu büyük fırsattan faydalanarak değerli Türk dostlarımı ve meslektaşlarımı, Türkiye'de yapılan son cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri dolayısıyla tebrik ediyor ve kardeş Türk halkına barış, refah ve başarı diliyorum.